

УДК 336+338.242

Є. М. Палига, Я. І. Гнатюк
Українська академія друкарства

ОСОБЛИВОСТІ ВИЗНАЧЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПРИКОРДОННИХ РЕГІОНІВ

Досліджуються особливості визначення конкурентоспроможності прикордонних регіонів і вплив інноваційної діяльності. Розглядаються методологічні підходи до визначення конкурентності та конкурентоспроможності регіону і пропонуються основні напрями забезпечення останньої. Визначаються специфічні особливості конкурентності та конкурентоспроможності прикордонних регіонів. Обґрунтовується доцільність використання кластерного підходу для забезпечення конкурентоспроможності регіонів України на основі реформованих територіально-виробничих комплексів.

Конкурентоспроможність, прикордонний регіон, інноваційна діяльність, конкурентність, кластерний підхід

Конкурентоспроможність і досі залишається актуальною проблемою, на вирішення якої спрямовані пошуки багатьох учених і практиків. Протягом століть змінювалися методологічні підходи, об'єкти конкуренції (продукція, підприємство, галузь, держава, регіон) та пропонувалися різноманітні шляхи забезпечення чи підвищення конкурентоспроможності.

Конкурентоспроможність підприємства — це здатність досягати й утримувати вигідну позицію в умовах змінного політичного, технологічного, економічного і соціального оточення. Вигідність даної позиції визначається за ступенем відображення інтересів і досягнення цілей груп (осіб, організацій), які діють у межах території прикордонного регіону.

Наведене нами базове визначення конкурентоспроможності як постійного пристосування до оточення (і як пристосування оточення) обов'язково приводить до передбачення, що для підтримання конкурентоспроможності в умовах змінного оточення необхідні зміни в самому регіоні. Ці зміни зазвичай позначаються словом «інновації».

Ми вважаємо за робоче найбільш розширене визначення інновацій прийняття ідеї чи способу дії (системи, програми, устрою, процесу, продукту чи послуги), котрі виявляються новими для приймаючої організації. При подібному визначенні в сферу інноваційної діяльності потрапляють найрізноманітніші процеси, що відбуваються на підприємствах регіону, зокрема:

освоєння нового продукту або якісна зміна в існуючому продукті;
освоєння нових методів виробництва і розподілу (складування, доставки і реалізації) продукту;

освоєння нових ринків збуту;
 розвиток нових джерел постачання сировиною та інших чинників виробництва;
 розвиток нових форм кадрової роботи, у тому числі способів набору, оцінки, руху персоналу;
 впровадження нових методів і стандартів управління;
 зміна структур управління;
 реалізація нових або змінених стратегічних орієнтирів компанії;
 реалізація нових джерел (схем) отримання фінансових ресурсів;
 реалізація нових методів обліку і використання фінансових ресурсів;
 реалізація нових форм (способів) взаємодії з «діячами» оточення — поставальниками, споживачами, конкурентами, власниками, місцевою владою, державними органами, іншими «центрами впливу».

Об'єднання всіх вищеперерахованих процесів і являє собою інноваційний розвиток регіону, що стає запорукою його конкурентності.

Систематизація підходів визначення конкурентоспроможності

Підхід	Науковці	Об'єкт	Визначення конкурентоспроможності
1	2	3	4
Перший (суперництво на ринку)	Л. Кобиляцький	Продукція	Рівень її економічних, технічних та експлуатаційних параметрів, які дозволяють витримати суперництво з іншими аналогічними товарами на ринку
	Г.Азоев		Суперництво у будь-якій сфері між особами
	І. Н. Герчикова		Комплекс показників, які визначають його становище на ринку
	А. Юданов		Боротьба за обмежений обсяг платоспроможного попиту споживачів
	С. Позняк		Здатність повніше відповідати потребам покупців у порівнянні з аналогічними на ринку
другий (фактори виробництва)	Д. Кісіпг	Підприємство	Сукупність таких факторів, як кваліфікована і не-кваліфікована праця, капітал
	А. Сміт	Галузь	Максимально ефективне використання факторів виробництва — ринкові сили самі спрямовують ресурси країни в галузі, де вони можуть бути застосовані з високою ефективністю
	Е. Хекшер — Б. Олін		Спеціалізація на виробництві, для якого співвідношення факторів виробництва, наявне в галузі, найсприятливіше
	О. Шніпко	Національна економіка	Сукупність притаманних конкретній національній економіці факторів, здатних забезпечити пропозицію товарів і послуг, виготовлених за умов застосування новітніх технологій, вільного і справедливого ринку та зростаючих доходів населення

Продовж. таблиці

1	2	3	4
третій (ефективне використання ресурсів)	М. Портер [10]	Галузь	Продуктивність використання ресурсів, де рівень життя залежить від можливостей добитися продуктивного використання ресурсів
	Ярош Антоній	Регіони	Створення таких структурних комбінацій, які уможливають оптимальне використання ресурсів та їх комерціалізацію
четвертий (ефективне використання потенційних можливостей)	World Competitiveness Yearbook	Підприємництво	Реальна та потенційна можливість проектувати, виготовляти, збувати товари, які є привабливішими за товари конкурентів
	Ф. Фатхутдінов		Властивість об'єктів, що характеризується ступенем реального або потенційного задоволення ним конкретної потреби порівняно з аналогічними об'єктами
	Дж. Кернс	Галузь	Сила, що впливає на відповідність цін витратам, результатом дії якої є певний ступінь концентрації виробництва продукції в одній неконкурентній галузі
	П. Беленький [2]	Регіони	Здатність забезпечити високий рівень життя населення і доходи власникам капіталу, ефективно використовувати регіональний економічний потенціал у процесі виробництва товарів і послуг
	Е.Брюна А.Скопіп	Регіони	Здатність регіональної економіки забезпечити ріст благополуччя населення регіону
	І. Єресько	Регіони	Наявна можливість на регіональному рівні оволодівати факторами регіонального розвитку та формувати джерела конкурентних переваг, що забезпечує економічне зростання регіону і підвищення рівня та якості життя його населення
	А. Селєзньов	Регіони	Обумовлений економічними, соціальними та ін. факторами стан регіону й окремих товаровиробників на внутрішньому і зовнішньому ринках
	Л. Антонюк	Країна	Здатність країни займати та утримувати стійкі позиції на певних сегментах світового ринку при наявності потужного економічного потенціалу, який забезпечує динамічне зростання економіки на інноваційній основі; розвинутої системи ринкових інститутів; при володінні значним інтелектуальним капіталом та інвестиційними ресурсами; здатності гнучко реагувати на зміни світової кон'юнктури та відповідно до цього диверсифікувати своє виробництво, максимально забезпечуючи реалізацію національних інтересів заради економічної безпеки та високих стандартів життя населення

Закінч. таблиці

1	2	3	4
	А. Гальчинський, В. Геєць, Л. Кінах В. Семиноженко	Країна	Здатність національної економіки виробляти і споживати товари та послуги в умовах конкуренції з товарами і послугами, виробленими в інших країнах, при цьому результатом конкуренції повинно бути зростання рівня життя населення при дотриманні міжнародних екологічних стандартів
	Б.Кваснюк	Країна	Вираження економічних, науково-технічних, виробничих, організаційно-управлінських, маркетингових та інших можливостей, які реалізуються в товарах і послугах, що успішно протистоять конкуруючим з ними зарубіжним товарам і послугам як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках
	А. С.Філіпенко С. Я.Моринець В. А.Вергун	Країна	Здатність держави розробляти та виготовляти товари і послуги або вищої якості, або ж за цінами, значно нижчими порівняно з конкурентними
п'ятий (конкурентні переваги)	М. Портер [10]	Національна економіка галузь, регіони	Конкурентоспроможність визначається наявністю конкурентних переваг. Ключовими чинниками формування конкурентних переваг є факторні умови, умови попиту, діяльність споріднених галузей та стратегія окремих підприємств
	Я. Жаліло Я. Базилюк	Національна економіка	Стан суспільних відносин в державі щодо забезпечення умов стабільного підвищення ефективності національного виробництва, адаптованого до змін світової кон'юнктури та внутрішнього попиту на основі розкриття національних конкурентних переваг та досягнення кращих, ніж у конкурентів соціально-економічних параметрів
	В. Безугла	Регіони	Здатність кожної регіональної системи до управління своїми конкурентними перевагами, раціонального й ефективного розміщення продуктивних сил з метою забезпечення стійкого фінансового та економічного становища, одержання максимальної вигоди, задоволення об'єктивних і суб'єктивних потреб за умов самостійності та самофінансування в межах чинного законодавства

З даних з таблиці випливає, що в четвертому підході, коли найвище оцінюються потенційні можливості території, частіше звертається увага на конкурентоспроможність регіону, яка за змістом дещо відрізняється від конкурентоспроможності держави, продукції чи галузі. Це можна пояснити тим, що регіон, конкурентоспроможність якого найчастіше розглядають з позицій його привабливості для залучення інвестицій, має бути цікавим і для мешканців, і для господарюючих суб'єктів. Тому для регіону важливо шукати такі шляхи забезпечення конкурентоспроможності, які б одночасно за всіма напрямками підвищували конкурентоспроможність чи забезпечували її достатній рівень.

Прикордонне розміщення регіону створює нове конкурентне середовище з суміжними територіями сусідніх держав. Тому конкурентоспроможність прикордонного регіону є багатоаспектною проблемою, вирішення якої непросте і виходить за межі внутрішньої регіональної політики.

Зазначимо, що XXI ст. характеризується зміною підходів щодо бачення пріоритетів регіонального розвитку. Глобалізаційні процеси стимулювали вихід на міжнародну арену не лише окремих держав, але й регіонів, міст і навіть базових адміністративних одиниць найнижчого рівня. Відповідно, регіон (територія) стає суб'єктом конкурентної боротьби на різних рівнях: локальному, державному, міжнародному, а тому активно переглядаються базові концепції регіонального розвитку, шляхи підвищення та забезпечення конкурентоспроможності. Регіональні органи державної влади та органи місцевого самоврядування стають все більше незалежними суб'єктами, що намагаються діяти самостійно, на власний розсуд. Разом з державою регіони пробують забезпечити достатньо високий і зростаючий рівень життя своїм мешканцям. Це залежить передусім від того, наскільки продуктивно використовуються національні/регіональні ресурси. За М. Портером, єдине, на чому може базуватися концепція конкурентоздатності на рівні країни, — це продуктивність використання ресурсів [9]. За аналогією можна сказати, що конкурентоспроможність регіону визначається продуктивністю його ресурсів. У цьому випадку постають питання визначення ресурсів регіону та чинників, що впливають на рівень їх використання, оцінки системи управління регіоном центральними і територіальними органами влади з огляду на забезпечення його конкурентоспроможності. Наступними кроками буде визначення, де та якими конкурентними перевагами володіє територія і як ефективно скористатися цими знаннями.

Аби відповісти на ці питання, доцільно згадати, що сучасною методологічною основою соціальних й економічних досліджень стала нова парадигма розуміння того, що люди та їх зростання є найважливішою сферою суспільного розвитку. Зміна парадигми розвитку людської цивілізації визначається формуванням постіндустріального суспільства — суспільства, в економіці якого пріоритет перейшов від переважаючого виробництва товарів до виробництва послуг, проведення досліджень, організації системи освіти і підвищення якості життя, у котрому клас технічних спеціалістів став основною професійною групою і, що найважливіше, впровадження нововведень усе більше залежить від досягнення теоретичного знання; суспільства, що передбачає **виникнення інтелектуального класу**, представники якого на політичному рівні виступають консультантами, експертами або технократами [1]. У суспільстві, яке нині формується, радикально змінюється відношення людини до власної діяльності, котра вже не визначається головним чином **зовнішньою матеріальною необхідністю**. Найважливішим явищем, яке характеризує цей процес, є подолання праці як утилітарної активності і заміна її творчою діяльністю, що не мотивована матеріальними факторами. Даний процес пов'язаний з модер-

нізацією системи людських цінностей і психологічних орієнтирів, і, судячи з усього, він не буде швидким. Саме оцінка сучасної трансформації як переходу від економічного суспільства до постекономічного, за визначенням В. Іноземцева, дає основу для розуміння відповідного періоду як дуже довготривалого, котрий **вимагає нових методів і механізмів управління господарським комплексом держави/регіону** [5]. Для постекономічного суспільства затрати матеріалів і праці незначно впливають на якість результату, якщо основним ресурсом при його одержанні **виступають знання**; подібний продукт виявляється невідновлюваним, а діяльність людини в такій мірі сприяє її інтелектуальному і духовному розвитку. Набуваючи статусу незалежної від затрат праці і матеріалів змінної, продукти творчої діяльності виявляються невичерпними і безмежними, а її істинний результат, що втілюється в розвиток людської особистості, — індивідуальним, якого не можна відчужити [6].

Закономірність цивілізаційного прогресу полягає **в розвитку людини та її розумових здібностей. Це безпосередня мета та цільова функція розвитку виробництва й суспільства в цілому, що**, у свою чергу, зумовлює зростання ролі гуманітарної сфери, постекономічних принципів суспільного розвитку, соціальних і гуманітарних чинників економічного прогресу. Усе це вимагає коригування загальної спрямованості трансформаційного процесу, надання йому сучасних цивілізаційних форм, використання таких шляхів і механізмів входження в світову систему господарювання, які дали б змогу скористатися позитивними наслідками глобального розвитку і водночас мінімізувати економічні, а особливо соціальні труднощі. Сьогодні система управління економікою, суспільними процесами має спиратися на знання про стан і розвиток людського фактора. На попередніх етапах система управління й регулювання з боку держави спиралася, головним чином, на облік і регулювання товарно-матеріальних цінностей, а облік і регулювання людського фактора обмежувалися рухом зайнятості, визначенням ступеня відповідності загальної та професійної підготовки потребам виробництва. Тепер ситуація змінюється докорінно. Щоб домогтися успішного розвитку економіки та суспільства, держава має знати не лише стан розвитку людського фактора, але й створити умови для **всебічного підвищення знань працівників, для поширення і прояву творчих сил людини, її ініціативи**. Суспільний прогрес не можливий, якщо не реалізовані три ключові цілі людини: прожити довге і здорове життя; придбати, розширити та поновити знання; отримати доступ до засобів існування, що забезпечують достойний рівень життя.

З цих позицій нами було дещо переглянуто поняття конкурентності та конкурентоспроможності щодо територій і вибору шляхів їх забезпечення. Тобто, основною метою регіональної конкурентоспроможності є підвищення рівня життя населення даного регіону, а базою досягнення її — людські ресурси, інновації, комунікації та індустріальна структура, комплексне використання яких забезпечуватиме високу продуктивність праці та конкурентоспроможність. Такий підхід підтверджений дослідженнями науково-дослідної

групи ECORYS, викладеними в роботі «Конкурентоспроможність: основне завдання економічної політики»; систематизація й узагальнення конкурентоспроможності відображені в праці Б. Гардінера, Р. Мартіна та П.Тайлера «Конкурентоспроможність, продуктивність та економічне зростання у світлі Європейських регіонів», в якій учені запропонували модель «піраміди» конкурентоспроможності регіонів (рис 1).

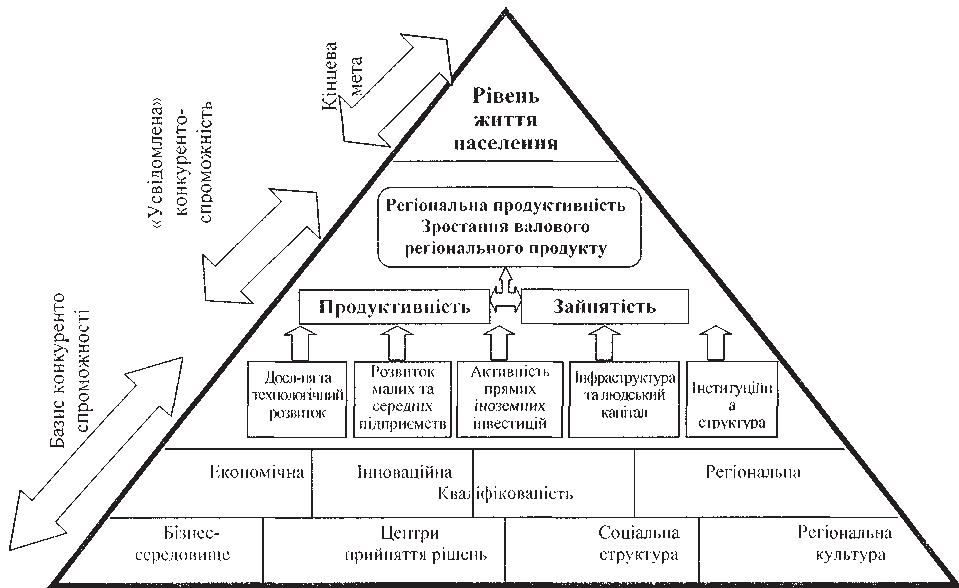

Рис 1. «Піраміда» конкурентоспроможності регіону

Конкурентності території приділяється значна увага, що зумовлено глобалізаційними процесами світової економіки і неоднозначним впливом їх на ситуацію в регіонах. Одні регіони виграють від глобалізації, інші потребують передбачення в регіональній політиці відповідних механізмів підтримки їх конкурентоспроможності (субсидії, кредити, інвестиції в інфраструктуру, податкові пільги, фінансові стимули тощо). У цих умовах зростає роль регіональної політики, котра повинна бути спрямована на розширення повноважень регіонів, надання їм необхідних важелів і засобів стимулювання економічного розвитку й партнерства з іншими регіонами і країнами. Співпраця з різними регіонами, яка активно розвивається в останні роки, відкриває широкі можливості для підвищення ефективності використання власних ресурсів регіонів. Зокрема, для прикордонних територій дуже важливим є транскордонне співробітництво.

Для прикордонних територій, навіть при умові протекціоністської політики щодо вітчизняного виробника, об'єктивно існує конкурентне середовище на транскордонних ринках. Мешканці прикордоння задовольняють свої потреби не лише на власній території, а й на сусідній, тобто на транскордонних ринках [2].

З визначенням конкурентності території виникає питання її конкурентоспроможності, тобто потенційних можливостей перемагати в умовному змаганні між територіями за блага, що задовольняють потреби, сформовані цінностями, котрі поділяються мешканцями, які ідентифікують себе з регіоном, а також приїжджими, що мають певні наміри у даному регіоні (туризм, рекреація, інвестування тощо). Ці блага можуть формуватися всередині регіону або залучатися ззовні.

Конкурентоспроможним можна бути не скрізь, а лише за окремими напрямками або чинниками, на певних ринках. Тобто, конкурентоспроможними в усьому не можна бути, важливо бути конкурентоспроможним у тому, що має значення для мешканців регіону та для суб'єктів господарювання і громадян інших регіонів/країн, з якими підтримуватимуться економічні контакти, необхідні для задоволення потреб мешканців даного регіону. Фактично, йдеться про вибір пріоритетів, в яких дана територія має конкурентні переваги, посилення котрих може привести до підвищення життєвого рівня населення, що є індикатором конкурентоспроможності регіону. Так, наприклад для прикордонних регіонів їхнє місце розташування є чи не найважливішим ресурсом. Цей ресурс в умовах автаркії призводить до того, що територія значно відстає в своєму розвитку від внутрішніх регіонів країни, промисловість не розвивається, кількість населення поступово зменшується. Водночас, при відкритій економіці, цей ресурс створює умови прискореного розвитку за рахунок транскордонного співробітництва, зокрема, коли сусідня територія більш високорозвинена. Тобто, місце розташування може бути як негативним, так і позитивним чинником соціально-економічного розвитку території, а при відповідних заходах з боку регіональних органів влади стати значною конкурентною перевагою.

Оскільки конкурентоспроможність є наслідком наявності конкурентних переваг, відповідно, необхідно прагнути їх створювати, підтримувати і розвивати. Конкурентні переваги регіону визначаються:

- 1) конкурентоспроможністю країни, до якої входить регіон;
- 2) природно-кліматичними, географічними, екологічними і соціально-економічними параметрами регіону;
- 3) підприємницькою та інноваційною активністю в регіоні;
- 4) рівнем відповідності (випередження або відставання) параметрів інфраструктури регіону міжнародним і державним нормативам;
- 5) рівнем міжнародної інтеграції і кооперування регіону [10].

Конкурентоспроможність є складним багаторівневим явищем, й аналіз та його оцінку необхідно найтіснішим чином пов'язувати з конкретним конкурентним середовищем, особливо зі ступенем його інтеграції із зовнішнім середовищем. Проблеми взаємовідносин між регіонами, центром і регіонами та всередині регіонів завжди існували і будуть існувати через різну спрямованість економічних інтересів.

Конкурентна перевага створюється і підтримується через дуже локалізовані процеси. Розходження в національних цінностях, культурі, структурі економіки, існуючих організаціях й історичному розвитку — усе це робить свій

внесок у досягнення успішної конкурентоспроможності. Передусім існують значні розходження в структурі економіки кожної з країн, оскільки жодна держава не може бути конкурентоспроможною в усіх або хоча б у більшості галузей. В остаточному підсумку конкретні країни, як і окремі території, досягають конкурентоспроможності за рахунок зростання продуктивності. Останнє передбачає спеціалізацію регіону на основі місцевих відмінностей і нетрадиційних переваг, які можуть стати базою створення специфічних факторів конкурентних переваг. Адже найважливішим показником успішності конкурентної боротьби є не стільки частка на ринку, **скільки взаємозв'язок та обмін**, який чітко підпорядкований певній ідеології структурно-функціональної організації життєдіяльності території.

Як зауважує А. Голіков, «у класичному розумінні конкурентоспроможність — це комплексна категорія, переваги якої реалізуються в торгівлі, але базис конкурентних переваг створюється в усіх ланках суспільного виробництва, у тому числі значною мірою завдяки його вдалій функціонально-структурній організації».

Нині не викликає сумніву доцільність використання кластерного підходу для розробки та реалізації різноманітних стратегій економічного, промислового, інноваційного, регіонального розвитку тощо. Проте «світовий досвід доводить, що механічне перенесення західних принципів організації економічного життя на незахідний цивілізаційний ґрунт повсюдно дає лише негативні наслідки, про що свідчить абсолютна більшість африканських, латиноамериканських і пострадянських країн. Успіху досягають ті держави, уряди яких **свідомо, послідовно і цілеспрямовано адаптують елементи західних інститутів** до власних цивілізаційних умов, синтезують і модернізують свої традиційні цивілізаційно-національні інститути через адаптацію певних, визнаних не лише корисними, а й такими, що можуть бути пристосовані до конкретних середовищ, явищ і досягнень західної цивілізації. Повсюдно це визначається вмінням відповідно до місцевих умов і потреб ефективно поєднувати своє та запозичене за принципом адаптації другого до першого» [11]. Використання кластерного підходу в Україні для підвищення конкурентоспроможності регіонів може бути ефективним з огляду на реалізацію, у свій час, ідеології формування територіально-виробничих комплексів, промислових зон тощо. У багатьох містах є чітко окреслені промислові вузли, які переважно перебувають у стадії дещо хаотичної трансформації, але при професійному підході можуть стати «точками росту» чи відродження промисловості. В основі обидві ідеології мають багато спільного, проте кластерна не зупинилася в своєму розвитку, адаптувалася до глобалізаційних вимог, а територіально-виробничі комплекси були відкинута в процесі реформування економіки України.

Зрозуміло, що такий підхід визначений і впроваджується, насамперед на державному рівні, урядами цих держав. Щодо України з її політичною нестабільністю, то регіони певною мірою змушені самотійно виживати і використовувати всі можливі механізми забезпечення своєї конкурентоспроможності,

яка включає такі основні аспекти: необхідність досягнення високого рівня життя населення, створення сприятливого середовища для бізнесу та інвестицій, якісне задоволення потреб гостей.

Реалізація цієї політики інтенсивно розпочалася в Хмельницькій, Вінницькій, Івано-Франківській областях, які вже оголосили про створення та функціонування перших кластерних утворень. У Львівській області кластеризація відбувається за ініціативи управління промисловості Обласної державної адміністрації і знаходиться на етапі розробки обґрунтування конкретних кластерів у машино- та приладобудуванні, хімічній і легкій промисловості тощо. Проект реалізується спільно з дорадчою групою з представників усіх зацікавлених у кластерах структур, яка базується на потенціалі територіально-виробничих комплексів області.

Однак новим на сучасному етапі є формування транскордонних кластерів, які охоплюють технологічно пов'язані підприємства й організації двох суміжних прикордонних територій сусідніх держав, у даному випадку України та Польщі. Найпоказовішим прикладом є будівельний транскордонний кластер, який почав формуватися завдяки функціонуванню спеціальної економічної зони «Яворів». Польські інвестиції в СЕЗ «Яворів» — у будівельний комплекс (понад 20 підприємств) — зумовили встановлення тісних зв'язків між підприємствами галузі, спільне використання місцевих ресурсів, нових технологій і матеріалів, зокрема НДІ Національного університету «Львівська політехніка», кадрового потенціалу, підготовка якого здійснюється в навчальних закладах Львівської області та Підкарпатського воєводства, і задоволення попиту, що формується на транскордонному ринку. Тобто, синергійний ефект отримується не лише за рахунок співпраці вітчизняних підприємств і організацій, а й завдяки транскордонному співробітництву.

Таким чином, можна зазначити, що регіони України активно включилися в процес кластеризації економіки з метою забезпечення як власної конкурентоспроможності, так і держави, і повинні бути підтримані в цій сфері активною державною політикою.

З вищевикладеного випливає, що в умовах глобалізації значно підвищується роль регіонів у забезпеченні власної конкурентоспроможності. Огляд існуючих методологічних підходів до визначення конкурентоспроможності регіонів указав на використання нині нової парадигми розуміння того, що люди та їхній розвиток є найважливішою сферою суспільного розвитку.

Конкурентоспроможність регіону визначається як потенційна можливість перемагати в умовному змаганні між територіями за блага, що задовольняють потреби, сформовані цінностями, які діляться мешканцями та суб'єктами господарювання, котрі ідентифікують себе з регіоном, а також приїжджими, які мають певні наміри у даному регіоні. Фактично йдеться про вибір пріоритетів, в яких дана територія має конкурентні переваги і посилення котрих може привести до підвищення життєвого рівня населення, що є індикатором конкурентоспроможності регіону.

До конкурентних переваг прикордонної території слід віднести потенціал транскордонного співробітництва. Використання його повинно підпорядковуватися цілеспрямованій програмі дій, координованих територіальними органами влади і спрямованих на формування кластерів, у тому числі транскордонних.

1. Белл Д. Грядущее постиндустриальное общество. Опыт социального прогнозирования / Белл Д. — М., 1999. 2. Беленький П. Ю. Конкурентність на транскордонних ринках / Беленький П. Ю., Мікула Н. А., Матвеев Є. Е. — Львів: Ін-т регіон. досліджень НАН України, 2005. — 214 с. 3. Валентен С. Человеческий потенциал: новые измерители и новые ориентиры / С. Валентен, Л. Нестеров // Вопросы экономики. — 1999. — № 2. — С. 90–102. 4. Голиков А. Е. Кластерна ідеологія та конкуренція: порівняльний аналіз європейського та вітчизняного досвіду / А. Е. Голиков, І. А. Казакова // Актуальні проблеми міжнародних відносин: зб. наук. пр. — К.: КНУ ім. Т. Шевченка, Ін-т міжнар. відносин, 2007. — Вип. 66. — Ч. I. — С. 181–123. 5. Иноземцев В. За пределами экономического общества. Постиндустриальные теории и постэкономические тенденции в современном мире / Иноземцев В. — М., 1998. 6. Иноземцев В. Расколота цивилизация. Наличествующие предпосылки и возможные последствия постэкономической революции / Иноземцев В. — М., 1999. 7. Полунев Ю. Конкурентоспроможність як національна ідея / Дзеркало тижня. — 2005. — № 10–19 бер. — С. 13. 8. Павленко Ю. Глобалізація та цивілізаційні зрушення сьогодні / Ю. Павленко // Міжнародна економічна політика. — 2005 — Вип. 2. — С. 102–118. 9. Портер М. Международная конкуренция / М. Портер (пер. с англ.). — М: Международные отношения, 1993. — 896 с. 10. Портер Майкл Э. Конкуренция / Портер Майкл, Э. (пер. с англ.): учеб. пособие. — М.: Издательский дом «Вильямс», 2000. — 495 с. 11. Gardiner B. Competitiveness, Productivity and Economic Growth across the European Regions [Second Revised Version] / Ben Gardiner, Ron Martin, Peter Tyler. — Cambridge: University of Cambridge. — 2004. — 40 p.

ОСОБЕННОСТИ ОПРЕДЕЛЕНИЯ КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТИ ПОГРАНИЧНЫХ РЕГИОНОВ

Исследуются особенности определения конкурентоспособности пограничных регионов и влияние инновационной деятельности. Рассматриваются методологические подходы к определению конкурентности и конкурентоспособности региона и предлагаются основные направления обеспечения последней. Определяются также специфические особенности конкурентности и конкурентоспособности пограничных регионов. Обосновывается целесообразность использования кластерного подхода для обеспечения конкурентоспособности регионов Украины на основе реформированных территориально-производственных комплексов.

FEATURES OF DETERMINATION OF COMPETITIVENESS OF BOUNDARY REGIONS

The features of determination of competitiveness of boundary regions and influence of innovative activity are investigational in the article. The methodological going is examined near determination of competition and competitiveness of region and basic directions of providing of the last are offered. The specific features of competition and competitiveness of boundary regions are determined also. Expediency of the use of cluster approach is grounded for providing of competitiveness of regions of Ukraine on the basis of the reformed territorial productive complexes.

Стаття надійшла 07.10.10

УДК 336.145.1 : 330.861

Л. В. Лисяк

Дніпропетровська державна фінансова академія

РЕФОРМУВАННЯ БЮДЖЕТНОЇ СИСТЕМИ В УКРАЇНІ: СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Окреслюються стан бюджетної системи за роки незалежності в країні, проблеми її реформування та перспективи розвитку в контексті оновленого Бюджетного кодексу України.

Бюджет, бюджетна система, державний бюджет, місцеві бюджети, бюджетна реформа

Соціально-економічний розвиток держави є результатом використання не тільки її ресурсних можливостей, а й тих інструментів механізму державного регулювання, що забезпечують формування і реалізацію політики розвитку, важливою складовою яких є бюджетна система. Розробка ефективних форм і методів функціонування бюджетної системи країни особливо важлива з урахуванням стратегічних цілей розвитку суспільства та є необхідною основою створення сприятливих фінансових умов для соціально-економічного розвитку та активним механізмом регулювання соціально-економічних процесів.

В умовах трансформування та глобалізації світової економіки особливо актуальною стає проблема поглиблення прозорості та дієвості української бюджетної системи, посилення ролі ринкових механізмів у фінансовій політиці держави. Досягнення зазначеної мети потребує передусім кардинального реформування діючої бюджетної системи. Ключовою проблемою стає забезпечення узгодженого функціонування всіх складових бюджетної системи для сприяння економічному розвитку країни та регіонів.

За роки незалежності України бюджетна система зазнала суттєвих змін. Пройдений етап бюджетної трансформації невід'ємно пов'язаний з розвитком соціально-економічних трансформацій. Останні, з огляду на реальне досягнення поставлених цілей, як відмічає ряд авторів, умовно можна розбити на два етапи: до середини 1999 р. — перший, упродовж якого здійснено лібералізацію цін, розгорнуто приватизаційні процеси, досягнуто макроекономічної стабілізації; із середини 1999 р. — другий, що характеризується зростанням економіки [5, с. 253]. Наступні роки поступу українського суспільства відзначалися як підйомами, так і спадами. Нові виклики, які безпосередньо вплинули і на державні фінанси, постали з розгортанням світової фінансово-економічної кризи та з необхідністю пошуку шляхів відновлення економічної динаміки в Україні. Крім того, недосконалість організаційно-правових засад механізму функціонування (формування, розподілу та перерозподілу фінансових ресурсів держави), її складових і міжбюджетних правовідносин, які виникають між органами державної влади й місцевого самоврядування, чинить негативний вплив на динаміку соціально-економічного розвитку національної економіки